

Koski Markku: Sorsa-diagnoosi. Poliitikon julkiset kasvot. Kustannus Oy Odessa, Jyväskylä 1986.

Markku Kosken kirja on omintakeinen panos keskusteluun 1980-luvun suomalaisesta poliittisesta kulttuurista. Kirjan tullessa ammattitutkijoiden sisäpiirin ulkopuolelta ja ilmestyessä kaupallisen kustantajan tuotteena teki jällä on mahdollisuus, kenties pakkokin, tehdä keskimääräistä rohkeampia ja pidemmälle meneviä johtopäätöksiä politiikan tilasta ja luonteesta tämän päivän Suomessa. Tämän tyyppiisiin johtopäätöksiin johdattaa myös se, että kirjan pääasiallinen tutkimuskohde on viestintävälitteiden luoman julkisuuden kuva politiikasta. Poliitiikkaa tarkastellaan pinnan ilmiönä samalla kun oletetaan, että modernissa politiikassa pinta on jotakin enemmän kuin pelkkää pintaa: se on myös sisältöä.

Sorsa-diagnoosissaan Koski ei vain kuvaa ja analysoi tunnetun poliitikon julkista kuvaa vaan hän pyrkii myös analysoimaan suomalaisen poliittisen kulttuurin muuttuvaa tilaa. Tai pikemminkin pitäisi kai sanoa niin, että poliitikko Sorsa esitetään tietyn poliittista kulttuuria koskevan tulkinnan »läpi».

Poliittisen kulttuurin vedenjakana toimii Koskella oletus traditionaalisesta ja modernista maailmasta ja vastaavasti politiikasta. Näitä käsitteitä ei tuoda esiin johdonmukaisina teoreettisina ja käsitteellisinä malleina vaan ne toimivat pikemminkin metaforisina taustaolettamuksina ja tulkinnan perusteina. Varsinkin kuva traditionaalisesta politiikasta jää hataraksi. Sen verran Koski kuitenkin paljastaa, että suomalaisessa poliittisessä kulttuurissa Kekkonen oli keskeinen vedenjakaja. Hän edusti työmetaforineen vielä traditionaalista poliittista kulttuuria, kun sen sijaan esimerkiksi Kalevi Sorsa — kuten myös monet muutkin tämän päivän keskeiset poliitikot — ovat jo modernin aikakauden tuotteita.

Modernista maailmasta ja sen poliittisesta kulttuurista me saamme sitten monipuolisempaa tulkintaa. Tälle modernille on erityisesti ominaista, että . . . »me elämme . . . pintojen ja lumeen maailmassa. Se on vain hyväksyttävä, sille on annettava valta . . .» (s. 22). Edelleen modernille poliittiselle kulttuurille on ominaista em. työmetaforien katoaminen politiikan kielestä. Julkisuus, erityisesti televisiolla rakentuvana, saa keskeisen aseman modernissa politiikassa. »Televisio ei ole esine tai ilmaisuväline, vaan verbi.» (s. 31.) Poliitiikka on nyt valtaa medianäyttämöllä. Tämän seurauksena myös politiikka toimintana väistämättä kokee muutoksia parlamentaarisen

politiikan areenalla. Kosken tulkinnan mukaan politiikka on modernissa muodossaan kellumista julkisuuden ja tiedotusvälineiden aalloilla. »Sorsa ei imitoi luontoa, maata tai tuotantoa, ei juuri ilmennä enää historiaa, kritiikkiä ja edistystä, vaan kelluu julkisuuden ja tiedotusvälineiden aalloilla, modernin maailman porealtaassa.» (s. 33.) Mitä politiikan sisällöksi sitten jää? Koski ei anna tähän selvää vastausta, vaan toteaa vain arvoituksellisesti, että »on varmasti olemassa se »todellinen» politiikka . . .» (s. 30—1). Joka tapauksessa on politiikan oltava toiminnassaan »yhä enemmän muotoja, kuvia, esiintymistä, tyyliä. Se on entistä visuaalisempaa . . . merkkien tuottamista . . .» (s. 30).

Mikä sitten on kansalaisten suhde politiikkaan ja ennenkaikkea politiikan kansalaisille välittäviin poliitikkoihin modernissa poliittisessa kulttuurissa? Kosken tulkinnan mukaan keskeisiin välittäviin linkki on tyylin uskottavuus (ks. s. 35—6, 147). Tällä uskottavuudella on siten oltava oma ajankohtainen symboliikkansa.

Sorsan julkinen kuva, Sorsa poliitikkona, koostuu siis ennenkaikkea merkeistä, ilmaisun tasoista. Tällaisina ilmaisun tasoina Koski analysoi Sorsan nimeä, piippua, solmiota, nuoruutta, puhetta, Sorsaa sukkulana, kamelina ja näyttelijänä. Oleellisinta modernissa poliittisessa kulttuurissa on, että ilmaisun tasot eivät muodosta yhtä kiinteää kokonaisuutta, tarinaa, vaan ne ovat liikkuvia, tilanteittain ja ajallisesti vaihtelevia ja merkitysrakenteitaan muuttuvia (Sorsan osalta ks. s. 41, 55, 57, 69).

Kuinka itsenäisiä ilmaisun tasot voivat kuitenkin olla näinkin tuoreessa modernissa poliittisessa kulttuurissa kuin Suomi on? Toisaalta Koski itse kuvaa ilmaisujen tasojen hahmottamaa kuvaa poliitikko Sorsasta »näennäisyyden predikaateiksi» mutta toisaalta siellä täällä on viitteitä ilmaisujen takana yhä vielä piilevistä sisällöistä (esim. s. 46, 56, 58). Kaiken kaikkiaan Sorsankin merkeistä on hahmotettavissa »sisältöä», jota voisi kait luonnehtia ilmaisulla »Sorsa palkansaajien johtohahmona»? Onko tämä sitten pelkkää ilmaisua vai ovatko ilmaisu ja sisältö tässä suhteessa, tällä strategialla, jotenkin erottamattomia?

Mitä politiikalle modernissa maailmassa sitten oikein tapahtuu? Onko todella niin, että se on pääasiallisesti pelkästään ilmaisuja, tyyliä ja sen uskottavuutta, sisältöjen, sen »todellisen» politiikan, jäädessä yhä enemmän pimentoon, salaisuudeksi, jota on yhä vaikeampi kaivaa esiin? Onko sisältökin enimmäkseen vain sitä, että kykenee luomaan aina ajan tasalla olevia ilmaisuja, kykenee aina olemaan »ajan tasalla», olemaan koko ajan moderni? Ovatko nämä ilmaisun tasot sisältöjä itsessään: onko ajan tasalla oleminen pelkästään sitä, että kykenee ilmaisemaan merkeissään jatkuvaa liikettä ja vaihtumista? Onko pinnan jatkuvan muuttumisen ilmaiseminen välttämätön ja riittävä ehto »todelliselle» politiikalle?

Jo näiden kysymysten asettaminen, jotka voidaan asettaa Kosken analyysin pohjalta, osoittaa nähdäkseni sen, että Koski on modernin poliittisen kulttuurin analyysissään lähempänä »ranskalaista poststrukturalistista ja postmodernistista» keskustelua ja analyysia kuin esimerkiksi Jürgen Habermasin modernin projektia. Toisaalta Kosken väitteitä modernin poliittisen kulttuurin tilasta voi tarkastella myös hieman toisesta perspektiivistä: nimittäin siitä vanhasta käsityksestä käsin, jossa politiikkaa pidetään syklisesti muuttuvana, suhdanneluontoisena ilmiönä. Poliittikka, nimenomaan poliittisuutena, on ajan, paikan ja tilan suhteen »suhdanneluontoisesti» vaihteleva: jotkut aikakaudet ja tilanteet voivat olla poliittisesti hyvinkin latautuneita kun taas joitakin tilanteita leimaa lähes tulkoon politiikan puuttuminen. Poliittisesti latautuneessa tilanteessa politiikka leimaa symboliikka, joka ylittää arjen rutiinit (esimerkiksi Max Weberin hahmottama karismaattinen politiikka). Kosken analyysin tuloksiin viitaten voitaisiin ajatella nykyistä poliittista tilannetta leimaavan tällaisen arjen rutiinit ylittävän symboliikan puuttuminen ja tämän korvautumisen arjesta kumpuavalla symboliikalla. Toisin sanoen tämän näkemyksen mukaan eläisimme aikakautta, jolle on tunnusomaista »todellisen» politiikan puuttuminen?

KYÖSTI PEKONEN